

l'Abellerol

Resultats del balanç d'anellament de l'any 2008

Durant l'any 2008 l'ICO va anellar 74.882 ocells; la tercera xifra anual més alta de l'ICO i que suma un gran total acumulat de més de 1.100.000 ocells des de 1975.



Rauli Aymí

Anellament d'un mascle de cotxa cua-roja al delta de l'Ebre.

L'any 2008 es van anellar més de 74.000 anellaments i un total de 17.291 controls que s'afegeixen a la base de dades. Aquesta xifra suposa la tercera més alta després dels més de 75.000 anellaments de 2006 i de ls més de 83.000 de 2007.

Cal destacar que la majoria dels anelladors van lliurar les seves dades informatitzades a través del programa NouBio. De l'exercici de 2008 es van rebre un total de 110 balanços. Les espècies més anellades durant l'any 2008 van ser la boscarla de canyar (6.638), el tallarol

de casquet (6.246), el mosquiter comú (4.869) i l'oreneta vulgar (4.864). Pel que fa a rareses es van anellar les següents: falcó cama-roig, tallarol xerraire, mosquiter de doble ratlla, papamosques menut, papamosques de collar, passerell golanegre i repicatalons rústic.

D'aquest any cal destacar el fracàs en la reproducció de la gavina corsa amb només 55 polls anellats i una temporada excepcional per algunes espècies com el mosquiter xiulaire i la bosqueta icterina a causa de les llevantades de primavera. L'any 2008 es van tramitar 760

Sumari

Editorial

El futur de l'anellament científic d'ocells a Catalunya..... **2**

Notícies **3**

- Assemblea General d'EURING 2009
- Aranzadi celebra 60 anys

Resultats del balanç d'anellament de l'any 2008 **4**

L'Àrea de Recerca a l'ICO **6**

Els ocells i l'escola del Polvorí **9**

Novetats avifaunístiques

Crònica Ornitològica
Abril – Octubre 2009 **10**

Novetats bibliogràfiques

Dinàmica de poblacions de la cotorra de pecho gris (Myiopsitta monachus) en la ciudad de Barcelona **13**

The Little Owl: ecology, behaviour and conservation of Athene noctua..... **15**

Agenda **16**

recuperacions a través de l'OEM i es van respondre les consultes de lectures d'anelles de PVC anellades per l'ICO i/o anellades per altres grups i observades a Catalunya. També es va continuar la tasca d'informatització de les lectures d'anelles de PVC amb l'entrada d'unes 4.000 observacions, especialment de gavines. Aquestes dades juntament amb les ja existents sumen un total de més de 30.000 registres, dels quals 24.000 són de gavià argentat, 6.500 són de gavina corsa i la resta de gavià fosc, gavina capnegra i bec-fina.



l'Abellerol

Butlletí de contacte del
Institut Català d'Ornitologia

núm. 39

hivern 2009-2010

Comitè Editorial

Raül Aymí, Jordi Domènech,
Gabriel Gargallo, Santi Mañosa

Col·laboradors

Josep Codina,
José Domingo Rodríguez Teijeiro,
Hugo Framis, Ricard Gutiérrez,
Sergi Herrando, Javier Quesada

Disseny i maquetació

Lluc Julià

Edita

Institut Català d'Ornitologia

Museu de Zoologia

Passeig Picasso, s/n

08003 Barcelona

C/ Girona, 168, ent. 5a

08037 Barcelona

Tel.: 93 458 78 93

Correu electrònic: ico@ornitologia.org

Pàgina web: www.ornitologia.org

Junta Directiva

President: Santi Mañosa

Sots-president: Lluís Brotons

Secretari General: Jordi Domènech

Tresorer: Vittorio Pedrocchi

Vocals: Gerard Bota, Jordi Clavell,

Pere Cortinas, Joan Carles Fernández,

Jacob González-Solís, Albert Martínez

Vilalta i Xavier Tomàs.

e-mail: junta@ornitologia.org

L'Institut Català d'Ornitologia (ICO) és una entitat constituïda amb la finalitat de promoure l'estudi i seguiment de les poblacions d'ocells que nien, migren o hivernen a Catalunya, així com de fomentar la seva conservació.

© 2010 Institut Català d'Ornitologia

Dipòsit Legal: 12371-01

ISSN: 1579-3400

Impressió: Aura Digit

Les opinions dels autors de les col·laboracions que apareixen en aquest butlletí corresponen exclusivament al seu criteri personal, excepte les que siguin en el seu caràcter de directius de l'ICO.

EDITORIAL

El futur de l'anellament científic d'ocells a Catalunya

Per diverses raons, tant jurídiques com socials, la normativa que regulava fins ara l'anellament científic d'ocells a Catalunya havia de ser revisada i s'havia d'actualitzar. Es tracta d'una oportunitat històrica per millorar el marc dins del qual es desenvolupa aquesta pràctica, que contribueix a l'obtenció de dades molt valuoses pel coneixement dels ocells, i que ha estat i continua sent una de les raons de ser de la nostra entitat. Com ja vam explicar a través del *Butlletí Electrònic*, el passat dia 30 de gener es va exhaurir el període de presentació d'al·legacions a la proposta de decret de regulació de l'anellament científic d'ocells, que ha de ser l'eix vertebrador d'aquest procés de renovació.

Si en aquell comunicat expressàvem la nostra decepció i angoixa pel contingut de l'esborrany, ara voldríem fer una reflexió optimista cap al futur. Les al·legacions rebudes des de totes les entitats dedicades a l'estudi de les aus a Catalunya han significat un punt d'inflexió en aquest procés de canvi i, finalment, esperem que el decret que s'aprovi establirà de manera clara, senzilla i dinàmica quin ha de ser el paper de cada un dels actors –administració, entitats científiques– en la gestió d'aquesta pràctica, i establirà un nou marc acceptable per tothom. L'anellament d'ocells és una activitat científica que engloba la participació de col·lectius molt diversos, des d'ornitòlegs amateurs a científics professionals. L'èxit de l'anellament radica en què tots ells, malgrat les motivacions i expectatives diverses que els animen a sortir a anellar, treballen de forma coordinada, respectant unes regles i uns estàndards científics bàsics consensuats a nivell nacional i internacional. Cal, doncs, que el nou decret reconegui el paper central que les entitats científiques nacionals i internacionals han de tenir en la definició d'aquests estàndards, de manera que els anelladors puguin seguir confiant en la utilitat del seu esforç i en la bona gestió de les dades que generen.

Queda molta feina per fer per tal d'aconseguir un projecte que satisfaci les aspiracions i desitjos de tothom. Caldrà cercar el consens i la col·laboració de les entitats científiques i l'administració. L'ICO hi pot aportar molt, perquè no en va hem estat els impulsors i responsables de la gestió de l'anellament científic d'ocells a Catalunya al llarg de gairebé les quatre darreres dècades.

NOTÍCIES

Assemblea General d'EURING 2009

El passat mes de setembre es va celebrar, durant tres dies, l'assemblea anual d'EURING a Anversa degli Abruzzi, un petit i acollidor poblet del centre d'Itàlia.

L'acte va incloure un programa d'activitats molt intens i una nodrida representació dels principals centres d'anellament d'Europa. El programa d'actes el va obrir Fernando Spina amb una interessant i entretinguda xerrada sobre el desenvolupament de l'anellament a Itàlia. Posteriorment, l'atenció es va centrar en dues sessions monogràfiques dedicades a

la migració i a la dinàmica de poblacions i el monitoratge.

En alguns dels projectes que més van centrar l'atenció hi participa l'ICO directament (*Piccole Isole*, MIGRACIÓ i Euro-CES, SYLVIA). De fet, les nostres dades van servir per exemplificar alguns resultats tant a escala catalana com europea. Va ser especialment rellevant la presentació dels primers

resultats del projecte Euro-CES a escala continental, un treball realitzat amb les dades de productivitat i abundància recollides a les estacions CES de França, Regne Unit, Holanda, Alemanya, Finlàndia i Catalunya. També es va fer palès el potencial de les dades de tipus CES per monitorar els canvis fenològics en els paràmetres reproductius dels ocells.

Aranzadi celebra 60 anys

El passat mes de novembre es va celebrar el 60è aniversari de l'Oficina d'Anellament d'Aranzadi, la primera oficina d'anellament creada a Espanya.

L'aniversari es va celebrar a l'ajuntament de Sant Sebastià, i hi van assistir més de cent persones sota la presidència del ministre d'educació, Ángel Gabilondo, la consellera d'Educació, Isabel Celaá, i l'alcalde de Sant Sebastià, Odón Elorza. En el decurs de l'acte, al qual també van ser convidats EURING, l'Estació Biològica de Doñana i l'Institut Català d'Ornitologia, es va fer un repàs a la labor d'aquest remitent i es va retre homenatge a tretze persones clau en els seus 60 anys d'història.

La *Sección de Emigración y Anillamiento de Aves* de la *Sociedad de Ciencias Aranzadi*, ara *Oficina de Anillamiento de Aranzadi*, va iniciar la seva activitat l'any 1949. De les activitats desenvolupades durant aquells anys, destaquen les campanyes d'anellament realitzades a l'Estación Biològica de Doñana. L'aportació d'aquelles expedicions al coneixement del comportament migratori



Assistents a l'aniversari d'Aranzadi.

va ser notable. Gràcies a l'anellament, es va descobrir, per exemple, que certes espècies podien fer vols transatlàntics entre la península Ibèrica i Amèrica. Als anys 90 l'Oficina d'Aranzadi va passar per un període de poca activitat fins que a l'inici de la dècada del 2000, es va remodelar completament. Fruit d'aquests canvis, ara ens trobem davant d'un organisme modern, actualitzat i plenament integrat en la xarxa europea d'oficines d'anellament.

El treball actual de l'oficina Aranzadi es fonamenta en tres pilars bàsics. En

primer lloc, en el manteniment d'un remitent històric plenament vigent i que és una de les senyes d'identitat de la *Societat de Ciències Aranzadi*. En segon lloc està la gestió de la base de dades generada durant més de 60 anys d'activitat i la seva implementació en els estàndards d'EURING. I finalment com a punt més important, el desenvolupament d'una oficina que sigui capaç de generar investigació ornitològica puntera, en una regió de la península Ibèrica allunyada dels principals centres d'investigació en aquesta disciplina.

REPORTATGE

Resultats del balanç d'anellament de l'any 2008

Durant l'any 2008 l'ICO va anellar 74.882 ocells; la tercera xifra anual més alta de l'ICO i que suma un gran total acumulat de més de 1.100.000 ocells des de 1975

L'any 2008 es van anellar més de 74.000 anellaments i un total de 17.291 controls que s'afegeixen a la base de dades.

Aquesta xifra suposa la tercera més alta després dels més de 75.000 anellaments de 2006 i dels més de 83.000 de 2007.

Cal destacar que la majoria dels anelladors van lliurar les seves dades informatitzades a través del programa NouBio. De l'exercici de 2008 s'han rebut un total de 110 balanços (Taula 1).

Les espècies més anellades durant l'any 2008 han estat la boscarla de canyar (6.638), el tallarol de casquet (6.246), el mosquiter comú (4.869) i l'oreneta vulgar (4.864) (Taula 2). Pel que fa a rareses s'han anellat les següents: falcó cama-roig, tallarol xerraire, mosquiter de doble ratlla, papamosques menut, papamosques de collar, passerell gola-negre i repicatalons rústic. Els anellaments d'aquestes dues últimes espècies suposen els primers anellaments i també les primeres citacions per a Catalunya.

Comentaris per espècies

Durant l'any 2008 s'han anellat per quarta vegada els polls de flamencs del delta de l'Ebre després dels anellats a partir de 2004. Aquesta iniciativa del PNDE aplega multitud de voluntaris i col·laboradors que durant l'any 2008 van anellar 350 exemplars.

El nombre d'anellaments de limícoles ha continuat sent baix durant 2008 per manca de cap grup de treball que es dediqui a aquestes espècies. Al delta de l'Ebre les fortes precipitacions en plena època de cria van provocar una mortalitat sense precedents en la colònia de cria de la gavina corsa i només es van poder anellar 55 polls en comparació amb els 1700 anellats l'any precedent. En el capítol d'altres, cal esmentar per primera vegada l'anellament de 98 polls



Repicatalons rústic
Emberiza rustica

Cristian Jensen

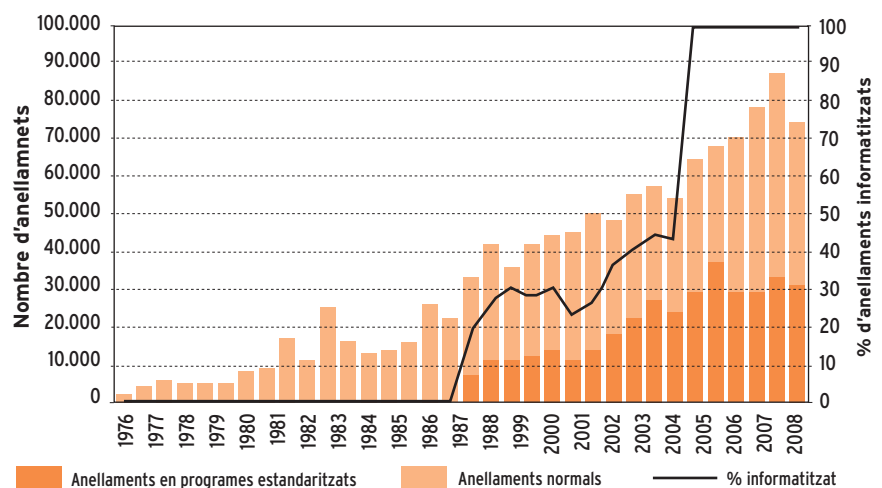


Figura 1. Evolució del nombre d'anellaments de l'ICO des de 1975 fins a 2008.

de gavina riallera a l'estany d'Ivars i Vila-sana.

Pel que fa als rapinyaires són d'interès els tres primers anellaments de falcó cama-roig; fins ara només s'havia anellat un exemplar el 2002 en centre de recuperació. D'entre els rapinyaires

nocturns, un cop més fer notar els 310 anellaments del xot.

Durant l'any 2008 s'han anellat 4.874 orenetes, xifra molt per sota dels valors d'alguns anys quan es va fer anellament massiu en els dormidors comuns. Per contra, ha augmentat considerablement

Anellador o grup	Total	Anellador o grup	Total	Anellador o grup	Total
Abella Ciuraneta, Joan Carles	137	Framis Sarria, Hugo	58	Recuperació Can Balasc, Centre	69
Alonso Jardí, Antonio	4	Fuentes Rosúa, Miguel Angel	948	Reserva Natural, Sebes	13
Alvarez Cros, Carlos	91	Furquet Morales, Carles	1.093	Rost Bagudanch, Josep	313
Andino Pol, Héctor	1.037	Gálvez Martínez, Marc	1.326	Sales Asensio, Sergi	446
Antó i Juan, Joan B.	56	Garcia Garcia, Josep	133	Salmerón Anoro, Antonio	344
Aymerich Isern, Joan	1.380	Garcia Gonzalez, Ernest	444	Sanmartí Blanch, Roger	447
Aymerich Vilagrassa, Àngel	321	Garcia Petit, Jordi	35	Sargatal Vicens, Jordi	15
Aymí Cubells, Raül	1.076	Gargallo Oliva, Gabriel	20	Sebé Pedrós, Arnau	33
Badosa Malagelada, Enric	113	Gasulla Carbó, Agustí	72	Senar Jordà, Joan Carles	534
Baltà Josa, Oriol	131	Gay Pons, Lluís	73	Solans Demènech, Maite	56
Barriocanal Lozano, Carles	106	Gil Velasco, Marcel	545	Solans Oste, Jordi	141
Bécares de Fuentes, Juan	18	Giralt Jonama, David	421	Solé Herce, Jaume	4
Bermejo Cabezas, Jordi	243	Gonzalez-Solis Bou, Jacob	66	Torralló Cruz, J.Rafael	9
Bernal Guerrero, Juan	7.887	Grande Flores, Carlos	155	Trabalon Carricondo, Fran	4
Bertolero Badenes, Albert	105	Grup de Natura (Carlos Alvarez), STERNA	3	Universitat de Girona	69
Bigas Campas, David	3.626	Grup de Natura del Vallès, PARUS	3.756	Ventura Linares, Joan	532
Boix i Moradell, Miquel	16	Guallar Rivero, Santi	231	Vidal Nogué, Joan	171
Bonan Barfull, Arnau	217	Gustamante Sánchez, Lluís	7	Vila Perdiguero, Pere	51
Bonilla López, Manel	313	Gutiérrez Benítez, Ricard	123	Vila Portella, Xavier	4
Bota Cabau, Gerard	4.872	Ibañez Vargas, Javier	397	Vilagran Casanovas, Joaquim	243
Brugnoli Segura, Yago	108	Jensen Marcet, Cristian	275	Total	74.882
Burgas Riera, Albert	38	Jiménez Llobera, Xavi	7		
Burgas Riera, Daniel	371	Larruy Brusi, Xavi	839		
Cabrera Ortega, Josep	2.344	Llebaria Vivar, Carles	45		
Calderón Álvarez, Raül	1.658	Llobet Marimon, Marc	462		
Cama Torrell, Albert	24	López Sanz, Ferran	1		
Canal Arau, Alexandre	57	López Vidal, Rafa	269		
Canal Vell, CR	40	Macià Valverde, Francesc Xavier	6		
Castelló Masip, Joan	6.365	Martinez Maldonado, Jose Manuel	606		
Centre Fauna Vallcalent	881	Mas Pueyo, Hubert	6		
Centre Recuperació de Fauna PNAE	93	Mateo Soria, Rafael	20		
Cerdeira Ribot, Jordi	80	Montalvo Porras, Tomàs	7		
Clarabuch Vicent, Oriol	2.223	Olivé Vázquez, Marc	4.784		
Conde González, Alejandro	67	Parés i Casanova, Pere-Miquel	34		
Cotin Martínez, Javier	82	Pedro Font, Albert	21		
Cumplido Vila, Josep Maria	87	Pena Franch, Enric	134		
Dalmau i Ausàs, Jordi	520	Pérez López, Marc	84		
de Jesus Pinho, Gabriel	719	Pérez Petrus, Òscar	591		
Durany Brunet, Eduard	36	Pibernat Viñets, Carles	798		
Estrada Bonell, Joan	9	Pomarol CR Torreferussa, Manel	3.477		
Estrada Devesa, Víctor	2	Puig Rovira, Josep M ^a	107		
Fàbregas Ruano, Enric	277	Pujol Vilaseca, Joan	325		
Feliu Bruguera, Jordi	9.505	Ramos Garcia, Raül	18		
Fo Quer, Carles	915	Raspall Campabadal, Alfons	62		
Ferrer Obiol, Joan	218	Real Ortí, Joan	32		

Taula 1. Nombre d'anellaments per anelladors o grups d'anellament rebuts l'any 2008.

el nombre d'orenets de ribera anellades pel seguiment d'algunes colònies de cria a la vall de l'Ebre i ja des de 2007 se superen els 800 anellaments.

Entre els passeriformes cal destacar els valors molt alts en el nombre d'anellaments de mosquiter xiulaire i bosqueta icterina amb 112 i 75 exs. respectivament. Aquests totals, són els més alts mai enregistrats a Catalunya i cal atribuir-los a les condicions meteorològiques del mes de maig amb llevantades fortes que van arrossegar quantitats importants de migrants prenupcials cap a la costa catalana.

Durant 2008 es van anellar 1.105 mastegatxex xifra important (3r any amb més anellaments) però clarament inferior dels 2.664 que es van anellar el 2006. Aquest fet cal atribuir-lo al menor ritme d'anellament a l'illa de Buda al Baix Ebre, indret que aplega un volum importants dels anellaments realitzats a Catalunya.

Finalment, altres espècies a destacar són la màxima xifra de tallarol gros amb 824 exs., i també xifres rècord en el rossinyol del Japó (espècie en expansió a Catalunya) amb 62 exs. o els 189 polls



Raül Aymí

Anellament d'ocells a l'illa de Buda.

de gralla anellats a les colònies de cria de Lleida.

Recuperacions i lectures d'anelles de lectura a distància

L'any 2008 es van tramitar 760 recuperacions a través de l'OEM. D'aquestes, en destaca la cigonya blanca amb 358 recuperacions que inclouen tant ocells recuperats morts, majoritàriament electrocutats, i també cada cop més lectures d'anelles. Actualment les anelles oficials de cigonyes d'alguns països com Alemanya i Suïssa són de plàstic

REPORTATGE Resultats del balanç d'anellament de l'any 2008

Espècies més anellades 2008

<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	6.638
<i>Sylvia atricapilla</i>	6.246
<i>Phylloscopus collybita</i>	4.869
<i>Hirundo rustica</i>	4.864
<i>Erithacus rubecula</i>	4.636
<i>Phylloscopus trochilus</i>	3.306
<i>Emberiza schoeniclus</i>	2.798
<i>Cettia cetti</i>	1.947
<i>Parus major</i>	1.851
<i>Passer domesticus</i>	1.730

Rareses 2008

<i>Sylvia curruca</i>	1
<i>Phylloscopus inornatus</i>	1
<i>Ficedula parva</i>	1
<i>Ficedula albicollis</i>	1
<i>Carduelis flammea</i>	1
<i>Emberiza rustica</i>	1
<i>Falco vespertinus</i>	3
<i>Porzana parva</i>	1
<i>Anthus cervinus</i>	1
<i>Acrocephalus paludicola</i>	2
<i>Montifringilla nivalis</i>	1

Altres totals destacats 2008

<i>Hippolais icterina</i>	75
<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	112
<i>Leiothrix lutea</i>	62

Taula 2. Espècies més anellades durant l'any 2008, rareses i altres captures interessants.

i permeten la lectura a distància amb certa facilitat i per això arriba molta informació de lectures.

D'altra banda es van respondre les consultes de lectures d'anelles de PVC anellades per l'ICO i/o anellades per altres grups i observades a Catalunya. Un any més, cal destacar el gran augment de lectures aconseguides per ornitòlegs especialitzats en aquàtiques i làrids.

Durant l'any 2008 s'ha continuat la dedicació important iniciada els anys

anteriors en la informatització de les lectures d'anelles de PVC amb l'entrada d'unes 4.000 observacions, especialment de gavines. Aquestes dades juntament amb les ja existents sumen un total de més de 30.000 registres, dels quals 24.000 són de gavià argentat, 6.500 són de gavina corsa i la resta de gavià fosc, gavina capnegra i bec-fina.

RAÛL AYMÍ & ORIOL BALTÀ
ico@ornitologia.org



NOVA ÀREA DE L'ICO

L'Àrea de Recerca a l'ICO

En els darrers anys l'ICO ha apostat decididament per la recerca. En aquest reportatge, Javier Quesada i Sergi Herrando expliquen l'enfocament de l'ICO davant la nova creació d'aquesta àrea.

La tasca principal de l'ICO es basa principalment en establir programes de seguiment que permetin obtenir dades de qualitat sobre la biologia i dinàmica de les poblacions d'ocells gràcies a la participació de molts socis i col·laboradors.

En aquets sentit, a més de l'obtenció de dades de qualitat, l'ICO en els darrers anys, ha volgut donar un pas més decidit i esdevenir una institució on la recerca hi tingui un paper molt importat.

Aquest aspecte és clau, perquè de vegades oblidem que estudiar els ocells no només implica anar al camp i recollir dades. Un cop els programes de seguiment han permès recopilar les dades,

aquestes s'han de tractar de manera que puguin contestar a preguntes concretes d'interès teòric i aplicat per conèixer quina és la realitat avifaunística de la nostra terra. A més, hem de donar una àmplia difusió d'aquest coneixement en diferents fòrums, tant científics com tècnics o de difusió general (Figura 1).

Per això, l'any 2007 la Junta Directiva de l'ICO va proposar la creació d'una nova àrea de recerca amb diferents objectius: 1) millorar l'eficiència de la tasca recerca; 2) millorar el prestigi científic de l'ICO com a centre de recerca entre la comunitat científica i els gestors del medi; 3) obrir noves fonts de finançament; 4) establir més lligams amb les

institucions de recerca catalanes; i 5) millorar el nivell científic i l'impacte de la nostra Revista Catalana d'Ornitologia.

Per acomplir els objectius marcats, s'han portat a terme diferents accions. Per exemple, per millorar l'eficiència de la tasca de recerca (Objectiu 1) una de les primeres coses que es van fer va ser definir les línies de recerca que s'havien de seguir a la nostra institució. A l'ICO som molts i cadascun té un interès particular sobre la biologia d'alguna espècie o sobre algun procés ecològic. Això pot arribar a ser un embolic si no posem prioritats i un ordre de cara a contestar les nostres preguntes científiques. És per això que es van definir

NOVA ÀREA DE L'ICO **L'Àrea de Recerca de l'ICO**

unes línies clares de caire teòric i aplicat i sobre aquestes línies s'està treballant actualment (vegeu www.ornitologia.org/recerca/index.htm)

L'ICO com a institució que fa recerca

Un altre aspecte molt important per a la nostra institució és la visibilitat del l'ICO com a centre de recerca (Objectiu 2). Sovint no és fàcil que les associacions puguin esdevenir institucions de recerca d'alt nivell com són les universitats o els grans centres de recerca públics. Les raons són diverses, i entre aquestes s'hi troba la manca de finançament per fer recerca i també certa percepció de què la nostra activitat només consisteix en "anar al camp a recollir dades i prou" i desenvolupar activitats de lleure, de caire social o educatiu. Certament, de forma similar a d'altres associacions ornitològiques, l'ICO aglutina diversos interessos sobre l'ornitologia que no necessàriament estan centrats en fer recerca. Però això s'ha de prendre com una enorme oportunitat que permet que, mentre fem el que més ens agrada, mentre que eduquem i gràcies a l'esforç de tothom, institucions com la nostra puguin obtenir una gran quantitat de dades de molt bona qualitat i que siguin útils per respondre les preguntes rigo-

roses i ben plantejades sobre l'ecologia i dinàmica poblacional de les espècies d'ocells. Aquesta combinació d'activitat científica i social és un exemple d'eficiència científica i d'implicació social en els resultats obtinguts.

Així, per mostrar el paper de l'ICO com a institució de recerca, vam fer un esforç en posar de rellevància la qualitat científica de la nostra tasca. En aquets sentit, la primera acció de la nova Àrea va ser crear un apartat web (inexistent fins aleshores) que posés de manifest l'activitat de recerca feta fins el moment pels seus membres. Posteriorment, es va incidir en tres aspectes bàsics que porta a terme tota institució de recerca: **desenvolupament de projectes de recerca bàsica i aplicada, formació de personal investigador i producció científica.**

Pel que fa al desenvolupament de projectes de recerca bàsica i aplicada, els principals projectes que desenvolupa l'ICO són encarregats per les administracions amb les que col·labora. La determinació de tendències temporals d'espècies i d'indicadors en serien un clar exemple. A més, l'ICO impulsa les seves línies de recerca propis a partir del finançament de projectes d'investigació del Ministeri de Ciència i Innovació en els quals participa o bé desenvolupa l'ICO, projectes normalment concedits

només a institucions de recerca com el Consell Superior d'investigacions Científiques (CSIC) o universitats. Un altre exemple és el projecte internacional *Piccole Isole*, el qual està finançat per diferents administracions i fundacions.

Quant a la formació en investigació, aquest és un aspecte que es valora molt a nivell de recerca. Per posar de rellevància la capacitat de transmissió del coneixement de recerca de l'ICO, a més dels cursos d'ornitologia i anellament que ja es fan des de fa temps, es va posar en marxa la incorporació de diferents estudiants de llicenciatura i de postgrau universitari aprofitant els convenis de col·laboració ja establerts amb les universitats catalanes i estrangeres. Aquest estudiants participen del desenvolupament de les línies de recerca de l'ICO i sovint contribueixen a crear coneixement nou. Un exemple és l'estudi de precisió de bandes publicat en el últim número del report SOCC en el qual el paper d'una estudiant de l'UAB ha estat decisiu i els seus resultats es mostraran en un pòster en el 18è Conferència Internacional del *European Bird Census Council* a Càceres.

L'últim aspecte a remarcar en aquest suport a la recerca que fa l'ICO ha estat donar un impuls a les publicacions científiques, tant de caire català com en els fòrums internacionals de prestigi. Així,

COM PODEM FER RECERCA?...

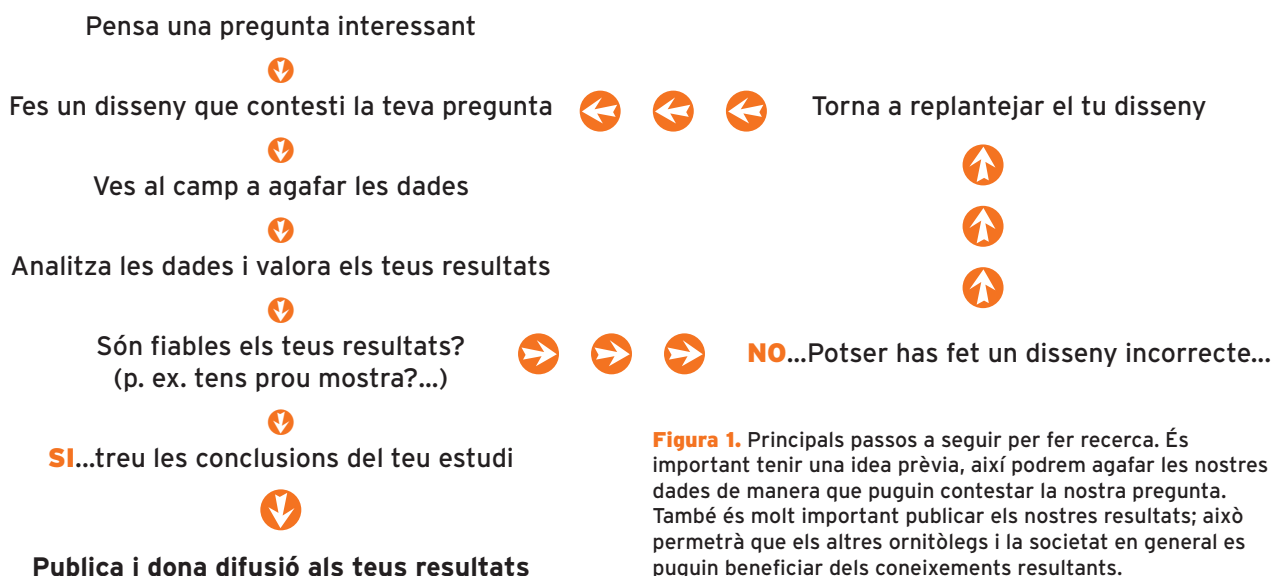


Figura 1. Principals passos a seguir per fer recerca. És important tenir una idea prèvia, així podrem agafar les nostres dades de manera que puguin contestar la nostra pregunta. També és molt important publicar els nostres resultats; això permetrà que els altres ornitòlegs i la societat en general es puguin beneficiar dels coneixements resultants.

NOVA ÀREA DE L'ICO **L'Àrea de Recerca de l'ICO**

els membres de l'ICO han publicat des de la creació de l'àrea el 2007 un total 27 articles científics dels quals 16 han estat publicats en revistes internacionals del *Science Citation Impact* (SCI), on es troben les revistes de més prestigi a nivell internacional (vegeu www.ornitologia.org/recerca/recerca_publicacions.htm). Un exemple dels últims articles representa un bon exemple de com, a partir d'una idea i fent servir les dades dels diferents programes de seguiment dels quals hi participem tothom, hem pogut definir el creixement del Rossinyol del Japó a Catalunya i modelitzar la seva distribució potencial (vegeu Figura 2).

El esforç en recerca ja donen resultats

Tot aquest esforç de la nostra àrea de recerca comença a donar els seus fruits. La primera conseqüència de la potenciació de la recerca a l'ICO ha estat el reconeixement per part de la Generalitat de Catalunya d'un Grup de Recerca Emergent (*Grup de recerca en ornitologia: Aplicacions a la gestió i a la planificació*) liderat per l'ICO (vegeu l'editorial de l'Abellerol 38). L'obtenció de noves publicacions científiques d'alt nivell ha permès obtenir noves fonts de finançament que tradicionalment resultaven de difícil accés per a institucions com la nostra (Objectiu 3). Un exemple és el projecte de finançament estatal "*Bioindicadores del cambio global a partir de programas de seguimiento a gran escala de aves y mariposas*" que lidera l'ICO i que es realitza en col·laboració amb el Museu de Granollers. També, el fet de desenvolupar projectes de recerca, establir intercanvis entre d'estudiants, entre institucions catalanes i estrangeres i la difusió de la nostra recerca en fòrums internacionals en forma de publicacions i conferències ha permès crear un vincle més fort amb altres institucions de recerca i universitats (Objectiu 4). Així, actualment es col·labora amb nombroses institucions de recerca (www.ornitologia.org/recerca/recerca_institucions.htm). Exemples recents han estat la creació del portal ornitho.cat, el qual ha estat fruit

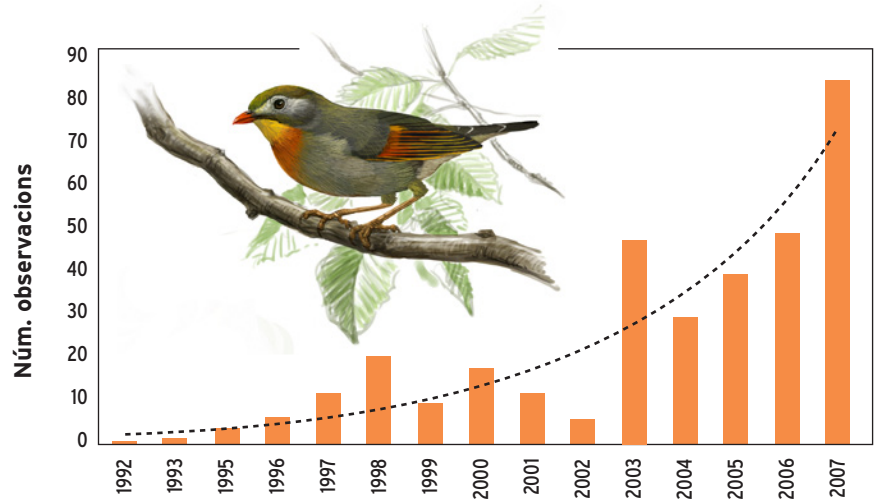


Figura 2. Creixement de la població del rossinyol del Japó a Catalunya. Els resultats d'aquest estudi en què ha participat la nostra institució, el Parc de Collserola i el Centre Tecnològic Forestal de Catalunya es publiquen enguany a la revista *Bird Study*.

de la col·laboració dos investigadors de l'ICO i de Vogelwarte Sempach de Suïssa o l'estada d'investigació d'estudiants mexicans de la Universitat Nacional Autònoma de Mèxic (UNAM) a la nostra institució al 2009.

Temes pendents a l'ICO en matèria de recerca

Però, encara hi ha molt feina per fer. Fer recerca no és només intentar publicar en revistes internacionals i tenir contactes amb altres investigadors d'arreu. Fer recerca implica desenvolupar dos aspectes fonamentals. Primerament, és plasmar l'activitat i el coneixement en recomanacions de gestió i planificació a les administracions públiques i privades que gestionen el medi natural. Per això, els nostres estudis i informes han de ser eficients, donar una informació de qualitat i han de respondre a les necessitats reals del nostre país. En segon lloc, el coneixement dels processos ecològics a nivell més local també és necessari perquè permet aprofundir en un millor coneixement del nostre entorn i comprendre processos ecològics a una escala més acurada. En aquest punt, el paper de tots els ornitòlegs catalans és fonamental. Cadascun en el seu àmbit geogràfic o de coneixement pot fer aportacions molt significatives a l'estudi de la nostra ornitofauna. I per això és essencial que la recerca feta sigui de qualitat: abans

d'anar al camp hem de pensar molt bé què volem saber i agafar les dades i analitzar-les de manera que puguin contestar les nostres preguntes (Figura 1). A més, és necessari que es tanqui el cercle de la recerca: és fonamental que li donem difusió a tota mena de mitjans de comunicació, especialitzats o no, de manera que tothom la pugui aprofitar. Com a exemple, podem citar l'article sobre els efectes del canvi climàtic en el número 288 a la revista *Quercus* o les aportacions científiques que fan el ornitòlegs catalans en les diferents publicacions de la nostra institució. En aquest sentit, la Revista Catalana d'Ornitologia (RCO) esdevé un element clau de comunicació de la recerca feta a Catalunya pels ornitòlegs del país. La publicació d'estudis fets pels ornitòlegs catalans és un element a potenciar. Tanmateix, actualment menys d'un 15% de les publicacions de la nostra revista científica té una autoria d'ornitòlegs investigadors catalans no professionals.

Esperem, doncs, que amb l'esforç de tota la gent que conforma l'ICO puguem mantenir la nostra institució com un eix de referència de l'ornitologia catalana a nivell de país i a nivell internacional sense perdre l'essència social que fins ara ha tingut la nostra associació.

EDUCACIÓ AMBIENTAL

Els ocells i l'escola del Polvorí

Un dels mestres d'una escola de Barcelona relata una experiència d'apropament dels nens i nenes als ocells i a l'educació ambiental en la qual hi ha participat l'ICO.

El Polvorí és un dels molts barri perifèrics de la ciutat de Barcelona. Pertany al districte de Sants-Montjuïc, i ocupa una part de la vessant oest de la muntanya de Montjuïc, sobre el Passeig de la Zona Franca i la Gran Via. És un barri socialment deprimat, amb molts nens i nenes d'ètnia gitana i nouvinguts, que massa sovint pateixen desestabilitzacions emocionals que els dificulten les capacitats de concentració, observació i treball en equip.

L'escola El Polvorí és, des de fa cinquanta anys, l'escola del barri. La ubicació, en plena muntanya de Montjuïc, és excel·lent per observar ocells. També el fet que el pati estigui molt ben arbrat, hi hagi dos horts i un bon jardí amb plantes, ajuda a atraure tota mena d'aus. Els ocells saben que després de l'hora d'esbarjo al pati hi queda menjar, i quan van sentint els crits i sorolls del pati, s'apropen i esperen que els alumnes pugin a les aules per baixar a menjar.

Es va aprofitar una classe de coneixement del medi natural amb alumnes de cinquè de primària, de 10-11 anys, per fer la primera observació, i just després de l'esbarjo vam esperar darrera les portes de vidre d'entrada a l'escola com si es tractés d'un observatori... Els alumnes es van engrescar i interessar i d'aquí va néixer la idea d'iniciar un projecte multidisciplinari on els ocells fossin el fil conductor.

De les primeres xerrades amb els alumnes vam saber que alguns d'ells practicaven les captures il·legals d'ocells i que els mantenien engabiats (encara es veuen al barri homes i joves que passegen per tot arreu amb les petites gàbies d'ocells amb funda de roba). Eren, doncs, "afezionats" als ocells. Només calia canviar *petits detalls* i alhora es podia fer servir aquesta afició per treballar molts valors que des de les aules són difícils de tractar.



La construcció i col·locació de les caixes-niu va despertar molt interès entre els alumnes.

Amb altres educadors del centre varem plantejar un projecte amb les següents finalitats:

- Desenvolupar en l'alumnat el sentiment de respecte pel medi natural.
- Fomentar el treball en equip.
- Estimular la capacitat d'observació.
- Potenciar la utilització de les noves tecnologies per ampliar informació.
- Millorar la capacitat de "saber esperar": l'observació requereix silenci i paciència.
- Que fos un projecte interdisciplinari (àrees de coneixement del medi, matemàtiques, informàtica, plàstica...)

Són moltes les activitats que s'han anat fent durant tot el curs, i no resulta senzill resumir-les totes en un article. Partint de les observacions que es feien al pati de l'escola, des de l'assignatura d'informàtica, els alumnes van confeccionar

la seva pròpia *guia d'ocells* buscant informació sobre els ocells observats en el treball de camp i sobre com fer les observacions. Pàgines web com el SIOC i el mateix web de l'Institut Català d'Ornitologia van ser de gran utilitat per elaborar una fitxa explicativa de cadascun dels ocells observats. També es va ampliar el coneixement dels ocells de Barcelona consultant pàgines com la del Projecte de reintroducció del Falcó pelegrí a Barcelona, de la qual se'n va fer un seguiment durant el moment de reproducció de la parella de la Sagrada Família. Per conèixer altres espècies mediterrànies es van consultar webs com la del Projecte de conservació del Voltor negre a Mallorca i la de l'Àliga cuabarrada a Castella-Lleó.

Des de l'assignatura de coneixement del medi natural es va participar en el Projecte Orenetes i el projecte "migradors de primavera" que desenvolupava

EDUCACIÓ AMBIENTAL Els ocells i l'escola del Polvorí

el Departament de Recerca i Universitats i l'Institut Català d'Ornitologia. Es van treballar conceptes com la migració i l'anellament i els alumnes van preparar un treball sobre el delta del Llobregat, on a la primavera van poder visitar una estació d'anellament durant la seva activitat.

Al taller de plàstica es van construir vuit caixes-niu per mallerengues, que posteriorment es van col·locar als arbres de l'escola. A banda de les observacions que es van fer, durant aquesta activitat també es van treballar valors com saber compartir el material i aprendre a treballar en equip. Des de l'assignatura de matemàtiques es van treballar els càlculs matemàtics i de geometria que calia fer per poder construir les 8 caixes.

Per resumir-ho podríem dir que els alumnes han conegut els ocells que els envolten, com són i on poden veure'ls. Han utilitzat les noves tecnologies per treballar les seves observacions de camp,



Model de caixa-niu construït a l'escola

han fets treballs de càlcul matemàtic i utilitzat diferents eines i elements per construir les caixes niu de marquete-

ria, han treballat en equip, han après a esperar i ser pacients, han conegut el delta del Llobregat com a espai natural important per l'avifauna, i, sobretot, han deixat de caçar ocells.

Aquest projecte ha estat seleccionat pel Departament d'Educació com una de les Bones Pràctiques Educatives Innovadores del curs 2008-09, distintiu que només s'atorga a quatre projectes per curs a tot Catalunya. Podeu trobar més informació del projecte tant a la pàgina web del Departament d'Ensenyament (www.xtec.cat/practicom/index.htm) com al web de l'escola El Polvorí (www.xtec.cat/ceipelpolvori/tallers.html)

No podria acabar aquest article sense fer menció a la gran col·laboració rebuda del Institut Català d'Ornitologia, que en tot moment ens ha fet costat i ens ha ajudat, i especialment a l'Anna Dalmau.

JOSEP CODINA I APARICIO
Mestre

NOVETATS AVIFAUNÍSTIQUES

Crònica ornitològica Abril - Octubre 2009

D'aquest període cal ressaltar, sens dubte, la primera citació de falcó sagrat durant el mes de juliol. Un exemplar equipat amb un transmissor que va permetre el seu seguiment detallat de la migració, primer per Catalunya, més tard pel centre d'Espanya i posteriorment cap al seu desafortunat quarter d'hivernada africà on va aparèixer mort. També gràcies a la nova tecnologia moderna, vàrem saber que una àguila cridanera grossa va passar per Catalunya al mes de setembre.

Abril

El **cigne petit** *Cygnus columbianus* observat a Aitona durant l'hivern es va veure per últim cop el dia 4. Un **xarxet marbrenc** *Marmaronetta angustirostris* va aparèixer al delta del Llobregat el dia 17. Es van observar dos individus al delta de l'Ebre entre els dies 14 i 25. També el dia 25 es va veure un **morell xocolater** *Aythya nyroca* a Torres de Segre.

Durant la primavera, estiu i tardor 2009 es van produir un seguit de citacions d'**esparver d'espalltes negres** *Elanus caeruleus*, principalment a la plana de Lleida i que van incloure la nidificació de diferents parelles a casa nostra. Als aiguamolls de l'Empordà es van veure tres **arpelles pàl·lides russes** *Circus macrourus* els dies 9, 10 i 14 i al delta de l'Ebre es va detectar un mascle adult

el dia 3. El dia 25 es va observar un **corredor** *Cursorius cursor* a la Punta de la Banya, PN Delta de l'Ebre. El dia 13 es va detectar un probable **becadell gros** *Gallinago media* a la bassa de les Olles, delta de l'Ebre, mentre que a la Punta de la Banya es van veure dos **escuraflacons de bec fi** *Phalaropus lobatus*, un el dia 6 i un altre, en un plomatge d'estiu més avançat, el dia 18. Durant aquest

NOVETATS AVIFAUNÍSTIQUES

mes van aparèixer fins a tres **gavians de potes roses** *Larus argentatus*: un 4t any a Solius, Baix Empordà, el dia 5, un adult el dia 18 al mateix lloc i un adult al Remolar, Viladecans, el dia 25. En diversos indrets dels aiguamolls de l'Empordà es van comptar un mínim de 7 **piules grosses** *Anthus richardi* entre els dies 14 i 25. El dia 15, se n'havia vista una de sola al delta del Llobregat. El dia 16 es va observar una **bosqueta pàl·lida occidental** *Hippolais opaca* a Flix. El dia 23 es va capturar i anellar la primera **boscarla dels arrossars** *Acrocephalus agricola* a la maresma de les Filipines, Viladecans, delta del Llobregat. A l'estany d'Ivars d'Urgell s'havia anellat una potencial **boscarla menjamosquits** *Acrocephalus palustris*, encara pendent d'homologació, el 10 d'abril. Als aiguamolls de l'Empordà es va veure una **boscarla d'aigua** *Acrocephalus paludicola* el dia 14. Cap a finals de mes, el dia 27, es va fotografiar un **tallarol xerraire** *Sylvia curruca* a la desembocadura del Besòs. El dia 18 es va anellar un mascle de **tallarol de Moltoni** *S.cantillans moltonii* a Viladecans, Baix Llobregat. A la mateixa zona es va trampejar un **mosquiter comú siberià** *P.collybita tristis* el dia 21. Al delta de l'Ebre es van anellar dos **mosqueters ibèrics** *Phylloscopus ibericus* els dies 7 i 11, i el dia 21 se'n va observar un al delta del Llobregat.

Maig

El **corredor** que s'havia trobat a la Punta de la Banya, al delta de l'Ebre, el dia 25 d'abril es va relocalitzar el dia 1 al vespre i es va veure fins el dia 8 a les dunes de la platja. Als aiguamolls de l'Empordà es va observar un **territ pectoral** *Calidris melanotos* els dies 2 i 3 a la zona del Matà. L'adult de **gavià de potes roses** de Solius vist a l'abril encara hi era el dia 1. Una parella de **xatracs de bec groc** que mostraven caràcters de xatrac elegant *Sterna elegans* i que s'havien vist a l'albufera de València entre el 7 i 11 de maig, on fins i tot van arribar a posar un ou, es van trobar enmig de la colònia de xatracs bec-llargs del delta de l'Ebre el



Boscarla dels arrossars
Acrocephalus agricola

Joan Castelló

dia 26, on estaven aparentment covant. Un dels ocells portava una anella de PVC i era un exemplar que havia estat anellat el 2006 a l'albufera de València i del qual avui en dia encara es desconeix la seva identitat concreta. El dia 6 es va veure una **piula grossa** *Anthus richardi* a Gallecs.

Juny

Al delta de l'Ebre es van observar dos adults i quatre pollets de **xarxet marbrenc** el dia 14 en la segona citació recent de nidificació a Catalunya. El dia 26 es va albirar un **flamenc nan** adult *Phoenicopterus minor* que no s'havia vist durant el cens de la colònia reproductora de flamenc rosat a la Punta de la Banya, delta de l'Ebre, però que no estava niant a la zona. A Lleida va aparèixer un **escuraflascons becgròs** *Phalaropus fulicarius* a Vilanova de Bellpuig entre els dies 21 i 26. La parella de **xatracs de bec groc** que estaven al niu al delta de l'Ebre van continuar a la zona, almenys la primera quinzena del mes de juny. El dia 6 un d'aquests **xatracs de bec groc** estava pescant al llarg de la costa del delta del Llobregat.

Juliol

Després d'un parell de mesos sense veure'l (potser estava niant en alguna altra

banda), el presumible **híbrid de martinet blanc i dels esculls** *Egretta gularis x garzetta* es va observar a l'entorn de la llacuna de la Tancada, al delta de l'Ebre entre els dies 3 i 24. Un **falcó sagrat** *Falco cherrug*, el primer per a Catalunya i segon per a Espanya de provat origen salvatge va creuar Catalunya en un viatge des d'Hongria i que el va portar a Mauritània. Aquest juvenil, marcat amb un transmissor via satèl·lit, va entrar a Catalunya per la vall de Camprodon el dia 30 al migdia. Va volar cap el sud-oest cap a la zona de la Segarra on va dormir aquella nit. L'endemà, el dia 31 va deixar les comarques de Lleida i va volar al sud cap a la Conca de Barberà, on es va localitzar cap a les 10 del matí prop Montblanc. Va continuar volant cap el sud-oest direcció a la vall de l'Ebre i va passar damunt Flix i Ascó a les 13 h i va seguir cap a l'Aragó primer i Navarra posteriorment.

Agost

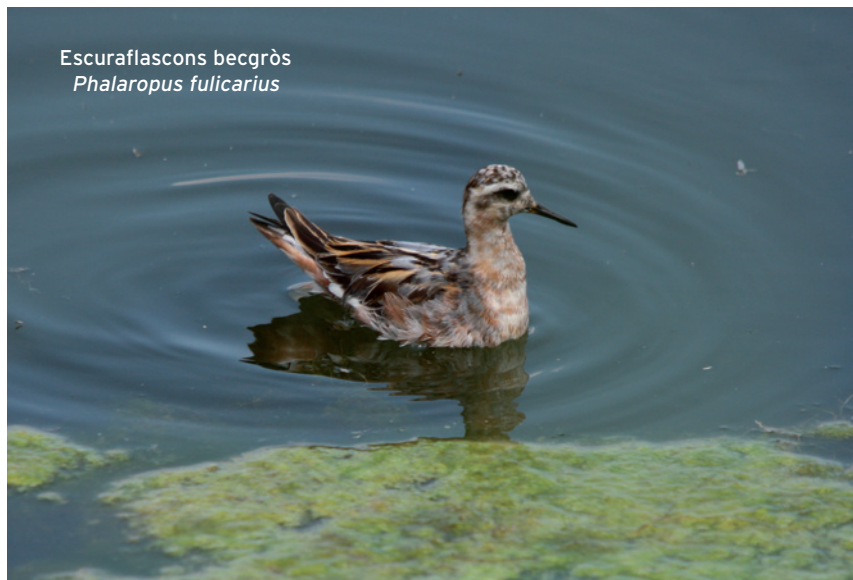
Durant l'agost es van produir algunes citacions d'**ànecs canyella** *Tadorna ferruginea* a l'Empordà. Així, hi havia 4 exemplars a les basses de Pedret i Marzá el dia 10, que es van veure a l'estany d'Europa, als Aiguamolls, el dia 18. A Castell d'Aro es va veure un exemplar de primer any del 8 al 17 d'agost. El dia 4

NOVETATS AVIFAUNÍSTIQUES

es va veure un **morell xocolater** *Aythya nyroca* al Canal Vell, delta de l'Ebre. Un presumible **híbrid de martinet blanc i dels esculls** sovintejava la maresma de les Filipines, delta del Llobregat, Viladecans els dies 16 i 17. Al delta de l'Ebre, l'ocell de la Tancada es va detectar entre els dies 6 i 23, amb un plomatge més desgastat que en mesos anteriors. Una **fotja banyuda** *Fulica cristata* amb collar blanc de PVC va aparèixer al Canal Vell, al delta de l'Ebre, el dia 19. A Migjorn, delta de l'Ebre, es va veure un **territ pectoral** el dia 10. A l'abocador de Solius, Baix Empordà, es va trobar un **gavià fosc bàltic** *Larus fuscus fuscus* anellat a Finlàndia. Al delta del Llobregat va aparèixer una primera **cuereta citrina** *Motacilla citreola* el dia 28 en un aiguamoll de la zona de cal Tet on hi va romandre fins el dia 31. Aquell dia un segon exemplar es va afegir al primer i es van veure simultàniament al mateix lloc.

Setembre

Al Berguedà, es va observar un **ànec mandarí** *Aix galericulata* a la localitat habitual d'Avià el dia 13. Al port



Escuraflascos becgròs
Phalaropus fulicarius

Raül Aymí

d'Arenys de Mar hi va aparèixer un **èider** *Somateria mollissima* entre els dies 16 i 21. El **martinet presumible híbrid** de la Tancada es va veure a la zona el dia 24. A la Punta de la Banya, delta de l'Ebre, hi havia un adult de **flamenc nan** el dia 1. Una **àguila cri-danera grossa** *Aquila clanga* seguida via satèl·lit va creuar Catalunya el dia 24. També al delta, hi havia un adult de

territ pectoral en uns arrossars entre Sant Jaume d'Enveja i Amposta entre el dia 1 i el 15. La **fotja banyuda** amb collar 'UT' que sovintega de tant en tant el delta del Llobregat, es va veure a cal Tet el dia 15. El dia 1 es va fotografiar un **escuraflascos bec fi** al delta de l'Ebre i el dia 15 se'n comptaren fins a 17 exemplars a la Punta de la Banya. Un tercer juvenil de **cuereta citrina** va aparèixer el dia 14 al mateix lloc del delta del Llobregat on s'havien vist els altres dos a l'agost. A Tarragona, es va anellar una femella adulta a l'illa de Buda el dia 26. El dia 11 es va observar una **bosqueta icterina** *Hippolais icterina* al delta de l'Ebre i una altra el dia 18 a Molins de Rei. El dia 18 es va anellar un **tallarol xerraire** als estanys de Jordà, Santa Pau, Garrotxa. Un primer hivern de **mosquiter de doble ratlla** *Phylloscopus inornatus* es va anellar a la maresma de les Filipines el dia 28. Al delta de l'Ebre es va veure un **papamosques menut** *Ficedula parva* el dia 15. El dia 19 es va anellar un primer hivern de **pinsà carminat** *Carpodacus erythrinus* al Canal Vell, delta de l'Ebre.



Tallarol xerraire
Sylvia curruca

Juan Bécares

Octubre

El dia 17 es va citar una **oca riallera grossa** *Anser albifrons* al Fangar, al delta de l'Ebre. Al mateix delta es va veure un

NOVETATS AVIFAUNÍSTIQUES



Manolo García

ànec canyella entre els dies 4 i 17. També al delta de l'Ebre, el dia 11 es va trobar un **xarxet alablau** *Anas discors* a l'illa de Buda. Durant l'octubre es van citar dos **morells xocolaters**: un exemplar en eclipsi al delta de l'Ebre el dia 11 i un mascle al delta del Llobregat entre els dies 22 i 30. A Cambrils va aparèixer

un èider al port els dies 10 i 11. El dia 17 n'hi havia sis a la desembocadura de la Tordera. El **martinet híbrid** de la Tancada es va tornar a veure entre els dies 11 i 17, tot i que el darrer dia s'estava alimentant lluny de la seva zona habitual, als arrossars d'illa de Riu. A l'abocador de Montoliu es va obser-

var una **cigonya negra** *Ciconia nigra* el dia 10 i una altra al delta de l'Ebre el dia 17. El dia 18 es va citar una **àguila cridanera grossa** *Aquila clanga* des del Puig de l'Àliga, Olèrdola, durant una sessió del programa Pernis. El dia 7 es va veure un **falcó de la reina** *Falco eleonorae* al Garraf i un altre a Santa Coloma de Farners el dia 9. Al delta de l'Ebre es va veure una **fotja banyuda** al Canal Vell entre el dia 2 i el 10, i també al delta es va trobar una **siseta cendrosa** *Xenus cinereus* el dia 15 i un **territ pectoral** *Calidris melanotos* el dia 6. El dia 18 hi havia un **gavià de potes roses** al port de Tarragona. Les primeres observacions de tardor de **piula grossa** *Anthus richardi* van ser de 2 exemplars als aiguamolls de l'Empordà el dia 14 i de 2 exemplars al delta de l'Ebre el dia 15. Es va veure un adult de **cuereta citrina** a l'antic estany de Pals, els dies 17 i 18. I el dia 31 es va observar un exemplar de **mosquiter de doble ratlla** als aiguamolls de l'Empordà.

RICARD GUTIÉRREZ & RAÚL AYMÍ
gutarb@hotmail.com



ORYX esponsoritza la secció novetats bibliogràfiques

NOVETATS BIBLIOGRÀFIQUES

Carrillo Ortiz, J.G. 2008.

Dinámica de poblaciones de la cotorra de pecho gris (Myiopsitta monachus) en la ciudad de Barcelona.

Tesi doctoral. Barcelona: Universitat de Barcelona. 169 pp.

Aquesta tesi tracta sobre un tema de vigent actualitat: les espècies exòtiques i el seu perill potencial sobre la fauna autòctona. L'autor fa un estudi descriptiu de recerca bàsica sobre aspectes de la biologia, el comportament espacial i dinàmica poblacional de la cotorreta de pit gris.

Quan vaig llegir per primera vegada aquesta tesi, dirigida pel Dr. Joan Carles Senar Jordà i tutoritzada pel Dr. Jacint Nadal Puigdefàbregas ara fa ja un any, em van sorgir una sèrie de preguntes: Quin coneixement es tenia sobre les espècies invasores el 1985 quan es va citar per primera vegada la presència

d'una població de cotorretes de pit gris a la ciutat de Barcelona? Quin efecte va causar aquesta notícia als ciutadans de Barcelona i en la comunitat científica? S'esperaria que aquells pocs individus acabessin constituint una població de més de 2.000 individus trenta anys més tard? Per sort, la Sra. Rosario Nos, aleshores directora del Museu de Zoologia i

NOVETATS BIBLIOGRÀFIQUES

Ciències Naturals juntament amb el seu equip va iniciar el seguiment d'aquesta espècie que ha culminat en l'elaboració d'aquesta tesi doctoral. Possiblement en aquell moment ningú no podia tenir en compte que en l'actualitat, i en paraules de la UICN, les espècies invasores arribarien a ser considerades la segona causa d'amenaça i extinció de la biodiversitat després de la pèrdua d'hàbitat. La ciència s'ha fet ressò d'aquest gran problema. Un repàs a través del *Science Citation Index* en revistes especialitzades en medi ambient, biodiversitat i zoologia, utilitzant les paraules clau "biological invasions" o "invasive species" mostra 1.597 entrades, i la primera cita que hi apareix és de 1961. L'evolució temporal d'aquestes cites indica que en els últims cinc anys (2005-2009) es recullen el 74% d'aquestes cites; si ens remuntem als darrers 10 anys (2000-2009) aquest percentatge augmenta al 89%. No hi ha dubte, doncs, de la preocupació que la ciència té sobre aquest aspecte, i de la rabiosa actualitat del tema que afronta aquesta tesi.

El treball de la tesi es podria classificar com un estudi descriptiu de recerca bàsica sobre aspectes de la biologia, el comportament espacial i dinàmica poblacional de la cotorreta de pit gris. Aquesta informació és el primer pas que es necessita per poder promoure accions que permetin controlar i gestionar les poblacions d'aquesta espècie invasora. La tesi, després d'una posada a punt del coneixement de la cotorreta de pit gris en el seu paper d'espècie invasora, s'organitza en sis capítols. En el primer es posa de manifest un creixement exponencial de la població de cotorreta de pit gris a la ciutat de Barcelona segons el qual es dobla el nombre d'individus cada nou anys. L'últim cens es va realitzar el 2006 i es van comptabilitzar 1.990 individus. Troba que la millor estima per al cens sorgeix de comptabilitzar el nombre de nius i corregir-lo pel nombre d'individus estimat per cambra. El recompte

de parelles al voltant del niu sobreestima el cens, possiblement a causa de la gran mobilitat que presenta l'espècie. Aquest creixement, de tota manera, sembla haver estat limitat per la destrucció d'un elevat nombre de nius durant la poda anual que l'Ajuntament de Barcelona fa de les palmeres. També posa en evidència que l'espècie ha envaït algunes àrees de la perifèria de la ciutat (Sarrià, Nou Barris, Sant Andreu).

El segon capítol dona informació sobre alguns paràmetres reproductius. Les dades provenen de la revisió de 219 nius en dos anys (2002-2003) dels quals 130 es trobaven en activitat reproductora. La mostra dels polls analitzada va ser de 336 i es posa en evidència, per mètodes indirectes, que la cotorreta té dues postes, la primera al març i la segona a meitats de juliol. Aquesta dada és significativa si tenim en compte que el moment de la reproducció al lloc d'origen (hemisferi sud) s'inicia al mes d'octubre. És a dir, l'espècie ha adaptat la fenologia del seu cicle biològic a les condicions que li imposa l'hàbitat en la seva nova colonització. En el tercer i quart capítol es tracten aspectes relacionats amb el comportament espacial mitjançant la lectura de medalles metàl·liques numerades i un estudi pilot a base d'informació radiotelemètrica. Els adults limiten el seu radi d'activitat a una distància de 300 m. Els joves recorren distàncies llargues en els primers mesos de l'abandonament del niu, possiblement per prospectar noves àrees, però acaben per establir-se en zones que estan al doble de distància que l'àrea de campeig dels adults. Els germans es mantenen junts en els seus desplaçaments i aquests varien entre famílies. La dispersió de l'espècie és lenta, però pot ser conseqüència d'aquests moviments, més que d'una recolonització per l'escapament i/o alliberament d'animals captius. La tesi cita dos factors que podrien limitar la seva



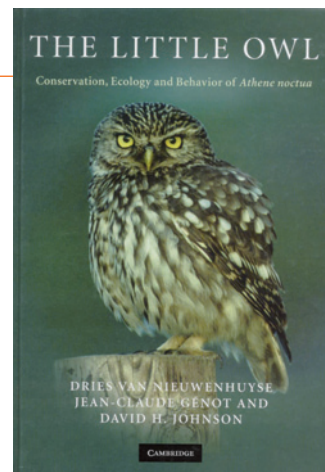
expansió: un seria el substrat de nidificació i l'altre la disponibilitat d'aliment. Amb tot, ni el substrat de nidificació ni l'aliment semblen ser limitants. La presència d'arbres ornamentals i l'aliment aportat per les persones (sobretot pa) facilita que les cotorretes trobin menjar en els períodes més desfavorables. Es posa en evidència, a més, l'adaptació de l'espècie a menjar un recurs com el pa (en l'actualitat en el 25% de les observacions, davant d'una utilització anecdòtica el 1994). Finalment, el capítol sisè es dedica a la demografia de la població estudiant paràmetres com a taxa de supervivència, reclutament, fidelitat i increment de la població. Les taxes d'increment de la població mostren també que la població es duplica cada nou anys. S'arriba a l'esgarrifosa dada teòrica que la població podria arribar als 15.000 individus en 30 anys. Aquesta tesi marca les directrius que s'haurien de dur a terme en altres espècies introduïdes com el bec de corall, la cotorreta de Kramer o el rossinyol del Japó, aquest últim amb un augment poblacional espectacular en els darrers anys.

NOVETATS BIBLIOGRÀFIQUES

Dries Van Nieuwenhuysse,
Jean-Claude Génot & David H. Johnson

*The Little Owl: ecology, behaviour and conservation of *Athene noctua**

Cambridge University Press, 2008, 574 pàgines



Presentada el setembre de 2008 al 4t simposi internacional sobre el mussol comú a Bèlgica, aquesta monografia, segons paraules dels mateixos especialistes en l'espècie, suposa una gran fita i un somni fet realitat.

L'any 2001, a la revista *Oriolus*, Jean-Claude Génot –en la seva àmplia revisió sobre la bibliografia del mussol comú fins aleshores publicada– assenyalava la importància de tres dels títols de caràcter monogràfic sobre l'espècie: Cramp (1985) en anglès; Juillard (1984) en francès; i Schönner *et al.* (1991) en alemany. Tot i això, destacava la necessitat d'una nova monografia en anglès a l'estil de la dels seus col·legues alemanys. Així doncs, aquesta és una obra necessària i llargament esperada per a aquells interessats en el mussol comú.

La cosa que primer sorprèn del llibre quan el tens a les mans és el seu volum, supera les 500 planes. El prefaci està escrit pel Dr. Exo, coautor de la monografia alemanya abans esmentada, i fa un diagnòstic acurat de l'evolució en la recerca sobre l'espècie al llarg del temps, i contextualitza la importància d'aquesta publicació, per acabar assenyalant alguns dels reptes en la recerca de futur.

Un dels mèrits dels autors és haver aconseguit implicar tants col·laboradors per als resums dels països. La cobertura geogràfica és realment àmplia si considerem que es tracta d'una espècie quasi de caràcter cosmopolita que es distribueix per 84 països. També cal destacar que s'ha reunit, resumit i traduït la bibliografia en llengua russa sobre el mussol,

fet prou interessant si es té present que la gran majoria dels articles d'aquella procedència quasi mai aconsegueixen ser traduïts a d'altres llengües i, per tant, rara vegada es poden tenir en compte.

El llibre està dividit en 14 capítols: introducció; història i tradicions; taxonomia i genètica; morfologia i característiques corporals; distribució, estimes poblacionals i tendències; hàbitat; dieta; època de cria; comportament; regulació de les poblacions; conservació; prioritats en la recerca; pla de seguiment; i finalment la història en la implicació del voluntariat en la conservació del mussol.

També hi trobem un glossari i diversos apèndixs, com la llista de preses descrites per al mussol. Potser l'apèndix més destacable és el recull de bibliografia existent sobre el mussol comú que aplega referències des del 1769 fins al 2005 comptabilitzant un llistat de fins a 1.900 entrades. En aquest llarg llistat –malgrat que els autors s'excusen anticipadament per si hi manca alguna referència– ens sap greu constatar que hi falten les dues dels atles publicats a Catalunya.

Quant als capítols, tots compten amb un breu resum inicial, seguit d'apartats numerats i subapartats, amb una jerarquia ben planificada que permet la ràpida identificació per temes dins de cadascun d'ells.

Són d'agrair les taules resum on apareixen les dades de diferents estudis, un recurs prou ben estès en tota l'obra, i que realment facilita la comparació entre zones i països. L'ús de les taules es fa evident en el capítol 4 amb el resum de les dades biomètriques, o al capítol següent on també es tabulen les densitats i estimes poblacionals. També en

aquest darrer capítol s'inclouen mapes de distribució per països.

Els capítols d'hàbitat, biologia reproductiva, dieta i comportament fan evident el gran coneixement adquirit fins ara. El capítol de l'hàbitat es fa especialment interessant per l'exposició dels pocs treballs publicats en què s'utilitzen models de selecció d'hàbitat on tenen present la variable escalar, i per les conclusions a les que arriben. Un altre capítol prometedor és el que tracta la regulació de poblacions ja que analitza amb profunditat els factors que estructuraven les poblacions.

D'entre les aportacions genuïnes d'aquesta obra, a banda de revisar la major part de referències disponibles, cal assenyalat el capítol sobre línies de recerca de futur, fonamentades en trobar els mecanismes dels patrons observats mitjançant estudis de demografia, anàlisis d'hàbitats, modelització del paisatge, etc.; però també els capítols de conservació i pla de seguiment. Aquests darrers ofereixen una estratègia col·lectiva internacional per encarar i avançar en la conservació del mussol comú, definint propostes concretes, però alhora suport tècnic, com ho exemplifica la planificació d'una pròxima base de dades comuna.

Les xerrades d'en David Johnson –l'octubre del 2008–, i la de Dries Van Nieuwenhuysse –l'abril de 2009– organitzades per l'ICO a Barcelona, confirmen la voluntat integradora d'aquest projecte, convertint la monografia *The Little Owl* en una obra de referència amb caràcter de declaració d'intencions en favor del rescat del mussol comú.

AGENDA

PROGRAMA DE CURSOS I ACTIVITATS DE L'ICO 2010

El programa de cursos i activitats de l'ICO per a l'any 2010 ofereix moltes opcions per a tots aquells que vulguin introduir-se o aprofundir en el món de l'ornitologia i l'anellament científic d'ocells. Trobareu tota la informació sobre aquestes activitats a:

www.ornitologia.org/activitats/cursos.htm

Per a més informació:

Gabriel Gargallo, 93 458 78 93

ornitologia@ornitologia.org

Cursos d'introducció a l'anellament

Curs AI3

Lloc: Aiguamolls de l'Empordà.

Dates: 17 i 18 d'abril de 2010.

Data límit d'inscripció: 9 d'abril.

Curs AZ1

Lloc: Zoo de Barcelona.

Dates: 19-22 i 24 i 26-29 d'abril i 1 de maig.

Cursos d'introducció a l'ornitologia

Curs OI1

Lloc: Parc Serralada Litoral

Classes teòriques: Museu Arxiu Municipal, Vilassar de Dalt.

Dates: 10-11 d'abril.

Curs OI2

Lloc: Parc Natural del Montsant.

Classes teòriques: Centre Cívic d'Ulldemolins.

Dates: 8-9 de maig.

Curs OI3

Lloc: Val d'Aran.

Classes teòriques: Auberja Era Garona

Dates: 5-6 de juny.

Curs C1 *Curs teòrico-pràctic sobre el cant dels ocells*

Lloc: Departament d'educació del Zoo de Barcelona

Dates: 17-20 i 22 de maig.

Sortides de camp guiades

Sortida S3 *L'estudi de la migració mitjançant l'anellament.*

Lloc i hora de trobada: dissabte a les 8 del matí al Parking del Remolar-Filipines (Viladecans).

Data: 24 d'abril.

Sortida S4: *Identificació d'aus marines durant la primavera.*

Lloc i hora de trobada: dissabte a les 8 del matí al far del cap de Creus.

Data: 8 de maig.

Cicles de xerrades

15 d'abril.

Cicle "Identificació":

Les aus marines.

a càrrec de Pep Arcos.

Lloc: sala de Graus de la Facultat de Biologia de la Universitat de Barcelona.

Horari: dijous de 19:30-21:00.

FORMULARI DE SUBSCRIPCIÓ PER AL 2010. Vull fer-me soci de l'ICO per al 2010 per la qual cosa rebré: Revista Catalana d'Ornitologia, l'Anuari d'Ornitologia i l'Abellerol. Si us plau afegiu les meves dades al directori de subscriptors.

Tipus de quota¹ Familiar (52,5 €) Nom de la parella _____

Individual (35 €)

Reduïda² (17,5 €)

Europa, individual (42 €)

Nom i cognoms _____

Adreça _____ Ciutat _____

Codi postal _____ Tel. _____ Correu electrònic _____

Domiciliació bancària En/Na: _____

Autoritzo el Banc/Caixa: _____

Entitat Agència Control Número de compte

domiciliat a _____ carrer/plaça _____

perquè carregui en aquest compte bancari del qual sóc titular l'import de les quotes anuals que em pertoquin com a soci subscriptor de l'Institut Català d'Ornitologia.

Signatura: _____

_____ a _____ de _____ de 201_____

¹Tots els socis amb domiciliació bancària tindran un 10% de descompte. ²La modalitat de quota reduïda inclou els menors de 19 anys, estudiants fins a 23 anys, pensionistes i aturats. En cada cas cal justificar convenientment aquesta situació.



Institut Català d'Ornitologia
Museu de Ciències Naturals de la Ciutadella
Passeig Picasso, s/n
08003 Barcelona
Tel.: 93 458 78 93
Correu electrònic: ico@ornitologia.org
Pàgina web: www.ornitologia.org